

ფინანსური ანგარიშსწორების წესების სრულყოფა გადაზღვევაში

კაკაშვილი ნატო

კონომიკურ მეცნიერებათა კანდიდატი,
თსუ-ის ასისტენტი პროფესორი

ბარბაქაძე ხათუნა

ეკონომიკურ მეცნიერებათა კანდიდატი,
თსუ-ის ასოცირებული პროფესორი

ეკონომიკურად დასაბუთებული სადაზღვევო ტარიფები, სადაზღვევო რეზერვები, გადაზღვევა, საკუთარი სახსრები და მიღებული გადაზღვევის სისტემა უზრუნველყოფს სადაზღვევო კომპანიის ფინანსური მდგრადობას. საქართველოში სადაზღვევო ბაზრის განვითარებასთან ერთად ვითარდება გადაზღვევის პრაქტიკაც. აღსანიშნავია, რომ საქართველოს მსხვილი სადაზღვევო კომპანიები უპირატესობას ანიჭებენ ცნობილ უცხოურ გამამზღვეველ კომპანიებთან თანამშრომლობას, რაც, მათი აზრით, ამარტივებს გადაზღვეული რისკების მართვას.

გადაზღვევის აუცილებლობა განპირობებულია საბაზრო ეკონომიკისათვის დამახასიათებელი ფინანსური რისკის მაღალი ხარისხით, რაც პირდაპირ დამოკიდებულია არა მარტო სტიქიურ მოვლენებზე, არამედ ეკონომიკურ კრიზისზე, ინფლაციაზე, პოლიტიკურ მდგომარეობასა და სხვა სოციალურ-ეკონომიკურ ანომალიებზე. მზღვეველი უფლებამოსილია, დამზღვევის მიმართ თავისი ვალდებულებების მთლიანი ან ნაწილობრივი განხორციელებისათვის უზრუნველყოს რისკის დაფარვა სხვა მზღვეველთან (გადამზღვეველთან) გადაზღვევის მეშვეობით.

საკვანძო სიტყვები: ორიგინალური საკომისიო, საბროკერო საკომისიო, საგადასაზღვევო საკომისიო, ფიქსირებული პროცენტი, საფეხურებრივი სკალა, მცურავი სკალა, ტანტიემა, პრემიის დეპო.

ეკონომიკურად დასაბუთებული სადაზღვევო ტარიფები, სადაზღვევო რეზერვები, გადაზღვევა, საკუთარი სახსრები და მიღებული გადაზღვევის სისტემა უზრუნველყოფს სადაზღვევო კომპანიის ფინანსური მდგრადობას. გადაზღვევის სისტემის გამოყენება გულისხმობს, რომ მზღვეველის პასუხისმგებლობაზე რჩება ის რისკები, რომლებზეც მას შეუძლია შეასრულოს ვალდებულებები თავისი ფინანსური მდგომარეობიდან გამომდინარე. მზღვეველის ფინანსური მდგრადობის კრიტერიუმია სადაზღვევო რეზერვებში არსებული სახსრების საკმარისობა და საკუთარი თავისუფალი სახსრები [4. გვ. 277].

გადაზღვევაში გამოყოფენ სამი სახის საკომისიოს:

ორიგინალური საკომისიო – ცესიონერი ცედენტს უხდის გადაზღვევის ხელშეკრულების დადების დროს ცესიონერისთვის განკუთვნილი სადაზღვევო პრემიის შემცირების ხარჯზე და როგორც წესი შეადგენს ამ პრემიის 10-30%-ს;

გადაზღვევის საკომისიო – უხდის რეტროცესიონერი რეტროცედენტს რეტროცესიის ხელშეკრულების დადებისას და როგორც წესი შეადგენს რეტროცესიონერის კუთვნილი სადაზღვევო პრემიის 10-15%-ს;

საბროკერო საკომისიო – უხდის გადამზღვეველი სადაზღვევო ბროკერს იმ შემთხვევაში, თუ ის იღებს მონაწილეობას გადაზღვევის ხელშეკრულების დადებაში. ეს საკომისიო შეადგენს გადამზღვეველის მიერ მიღებული სადაზღვევო პრემიის 1-10%-ს [4. გვ. 260].

გადაზღვევაზე დადებული ხელშეკრულებების მიხედვით თუ საზღაურების დონე დაინვეს (სადაზღვევო საზღაურების შეფარდება აღებულ სადაზღვევო პრემიებთან), მხარეებმა შეიძლება მოილაპარაკონ დამატებით საკომისიო გასამრჯელოზე ცედენტისთვის. ამ დროს გამოიყენება გამოანგარიშების სხვადასხვა სქემები:

1. **ფიქსირებული პროცენტის გადახდა** – გადამზღვეველისთვის განკუთვნილი სადაზღვევო პრემიიდან, თუ საზღაურების დონე დაინვეს დადგენილზე დაბლა (მაგალითად, თუ საზღაურების დონე 40%-ზე ნაკლებია, დამატებით 2% საკომისიოს გადახდა);
2. **საფეხურებრივი სკალა** – საკომისიო გასამრჯელოს განაკვეთი იზრდება საზღაურების დონის შემცირებასთან ერთად;
3. **მცურავი სკალა** – დგინდება, რომ დამატებითი საკომისიოს განაკვეთი შეადგენს ფიქსირებული და ფაქტიური საზღაურების დონეებს შორის სხვაობის გარკვეულ ნაწილს, მაგრამ არა უმეტეს შეთანხმებული სიდიდისა (მაგალითად, ფიქსირებული 50%-სა და ფაქტიურ სიდიდეს შორის სხვაობის ნახევარი, მაგრამ არა უმეტეს 10%-სა).

ტანტიემა – წარმოადგენს გასამრჯელოს, რომელსაც გადამზღვეველი უხდის ცედენტს თავისი მოგებიდან, რომელიც მას აქვს მიღებული გადაზღვევის ხელშეკრულებიდან. რადგან გადაზღვევის ოპერაციების ხარჯები გაცილებით ნაკლებია სადაზღვევო ოპერაციების ხარჯებზე, ცედენტს აქვს უფლება მიიღოს წილი გადამზღვეველის მოგებიდან. მეორე მხრივ, იხდის რა ტანტიე-

მას, გადამზღვეველი ახდენს მზღვეველის ნახალისებას იმისთვის, რომ ის მას მომგებიან ხელშეკრულებებს აძლევს გადასაზღვევად, გულდასმით არჩევს მისაღებ სადაზღვევო რისკებს, ყურადღებით ეწევა საქმიანობას. ტანტიემმა გადაიხდება ყოველწლიურად ცესიონერის სუფთა მოგებიდან ფიქსირებული პროცენტით ან სპეციალური სკალით, რომელიც ითვალისწინებს ტანტიემის ზრდას მოგების ზრდასთან ერთად. ტანტიემის ზომა მერყეობს 10-დან 30%-მდე.

პრემიის დეპო (დეპონირება) დამახასიათებელია პროპორციული გადაზღვევისთვის – შეთანხმება ცედენტის მიერ გადაზღვევის პრემიის ნაწილის დაკავებაზე მის მიერ ფორმირებულ სადეპოზიტო ფონდში. ცედენტების მიერ ასეთი ფონდის შექმნას თავისი მიზეზი აქვს: გარანტიის მიღების სურვილი, რომ გადამზღვევლებისგან მიიღებენ კუთვნილ სადაზღვევო საზღაურებს მათი ფინანსური მდგომარეობის მიუხედავად. დეპო უზრუნდება გადამზღვეველს, როგორც წესი ერთი წლის შემდეგ. ამასთან, თუ ასეთი დაკავებები ხდება, მხარეები უნდა შეთანხმდნენ მათი ზომების და შემოსავლის სიდიდის შესახებ, რომელსაც გადამზღვევი დაარიცხავს მოცემულ დეპოზიტს, როგორც კომპენსაციას, რომ გადამზღვეველს არა აქვს საშუალება ამ სახსრების დამოუკიდებლად ინვესტირებისა.

სანესდებო კაპიტალის სიდიდე იძლევა იმის გარანტიას, რომ კომპანია საქმიანობის სანყის ეტაპზე, შეასრულებს ალბულო ვალდებულებებს, რადგანაც ამ პერიოდისთვის სადაზღვევო პრემიების შემოსვლა უმნიშვნელოა და სანესდებო კაპიტალი წარმოადგენს გადახდისუნარიანობის ერთადერთ მაჩვენებელს. სანესდებო კაპიტალის მინიმალური ოდენობა დგინდება კანონმდებლობით. რაც შეეხება რეზერვებს, მას სადაზღვევო კომპანიები ქმნიან სადაზღვევო შენატანების საფუძველზე, ალბულო ვალდებულებების შესრულების გარანტიად. მზღვეველის თავისუფალი აქტივების სიდიდე, რომელიც გამოითვლება როგორც აქტივების საერთო თანხასა და მის საერთო ვალდებულებების თანხას შორის სხვაობა, უნდა შეესაბამებოდეს ნორმატიულ სიდიდეს. ეს ნორმატიული თანაფარდობა წარმოადგენს სიდიდეს, რომლის ფარგლებში მზღვეველი უნდა ფლობდეს მომავალი ნებისმიერი ვალდებულებებისაგან თავისუფალ კაპიტალს, რომელიც შემცირებულია არამატერიალური აქტივებისა და დებიტორული დავალიანების სიდიდით [4. გვ.271].

საქართველოში სადაზღვევო ბაზრის განვითარებასთან ერთად ვითარდება გადაზღვევის პრაქტიკაც. აღსანიშნავია, რომ საქართველოს მსხვილი სადაზღვევო კომპანიები უპირატესობას ანიჭებენ ცნობილ უცხოურ გადამზღვეველ კომპანიებთან თანამშრომლობას, რაც, მათი აზრით, ამარტივებს გადაზღვეული რისკების მართვას. გადაზღვევის პირობები განისაზღვრება მზღვეველსა და გადამზღვეველს შორის დადებულ ხელშეკრულებაში.

გადაზღვევის ოპერაციის შედეგად მიღებული მოგება წარმოიქმნება მაშინ, როდესაც გადამზღვეველისაგან მიღებული საკომისიო აღმოჩნდება უფრო მეტი, ვიდრე პირველადი მზღვეველის მიერ მისი წილი ვალდებულებების შესრულებაზე განეული ფაქტიური დანახარჯები.

გადაზღვევის მაჩვენებელი განსაზღვრავს მოზიდული ჯამური პრემიის რისკს თვითონ სადაზღვევო კომპანია კისრულობს თუ ამ რისკს სხვა კომპანიას გადააბარებს.

2016 წელს სადაზღვევო კომპანიების მიერ მოზიდულმა ჯამურმა პრემიამ შეადგინა 376,62 მლნ ლარი, ხოლო აქედან გადაზღვევის პრემია იყო 77,28 მლნ ლარი. შესაბამისად, გადაზღვევის პროცენტული მაჩვენებელი იყო 20,5%. 2017 წელს მოზიდული ჯამური პრემია იყო 427,39 მლნ ლარი ხოლო გადაზღვევის პრემიამ შეადგინა 96,16 მლნ ლარი. გადაზღვევის პროცენტული მაჩვენებელი 2017 წელს გაიზარდა 22,5%-მდე.

2018 წელს მოზიდულმა ჯამურმა პრემიამ შეადგინა 529,59 მლნ ლარი, ხოლო გადაზღვევის პრემია იყო 129,38 მლნ ლარი. შესაბამისად გადაზღვევის პროცენტული მაჩვენებელი ამ წელს იყო 24,4% [3. გვ. 17]. გადაზღვევის პრემიის მატების ტემპი არის უფრო მაღალი ვიდრე ჯამური მოზიდული პრემიის მატების ტემპი. სწორედ ეს განაპირობებს გადაზღვევის მაჩვენებლის ზრდას, რაც დადებითი ტენდენციაა, რადგან იზრდება სადაზღვევო კომპანიების სტაბილურობა.

გადამზღვეველები უზრუნველყოფენ რისკის გადაცემის ფუნქციას, რაც პირდაპირ მზღვეველებს საშუალებას აძლევს შეამცირონ რისკების ზეგავლენა, ეს კი მზღვეველებს ხდის უფრო მიმზიდველს საინვესტიციო თვალსაზრისით და ეხმარება მათ მიიღონ სარგებელი კაპიტალის შემცირებული ღირებულებით. გადამზღვეველები უზრუნველყოფენ საინფორმაციო ფუნქციას, ეხმარებიან საზოგადოებას რისკების მენეჯმენტში. გადამზღვეველების რისკის პროფილი ძირითადად მკვეთრად განსხვავდება პირდაპირი მზღვეველებისა და ბანკებისგან. ფუნდამენტური განსხვავება არის ის, რომ გადამზღვეველები არიან B2B კომპანიები, ეს კი იწვევს იმას, რომ მათი საოპერაციოს და ხარჯების სტრუქტურა, ასევე რისკი ფუნდამენტურად განსხვავდება პირდაპირი მზღვეველებისგან. მაგალითად პირდაპირ მზღვეველებს ჰყავთ ბევრი მომხმარებელი, მაშინ როცა გადამზღვეველების მომხმარებლები შემოიფარგლება რამდენიმე ინსტიტუციური კლიენტით.

გადაზღვევის ბიზნესმოდელი დაფუძნებულია რისკების დივერსიფიკაციაზე ბიზნესის და რეგიონების მიხედვით.

საერთაშორისო გადამზღვეველებმა რამდენიმე ათწლეულია რაც დაიწყეს შიდა მოდელების განვითარება. მათ მნიშვნელოვანი სახსრები დახარჯეს შიდა მოდელების განვითარებისთვის. ესაა

ინტეგრირებული რისკმენეჯმენტი, რომელიც მოიცავს რისკების იდენტიფიკაციას, შეფასებას, კონტროლის და დამუხრუჭების პროცესებს [5. გვ.89].

ქართულ სადაზღვევო კომპანიებს პარტნიორული ურთიერთობა აქვთ მსოფლიოს უმსხვილეს გადამზღვევ და საბროკერო კომპანიებთან. მაგალითად „ალდაგი“ თანამშრომლობს SWISS Re, MUnichpe, ACE, SCOR გადამზღვევ კომპანიებთან.

დაზღვევის ზედამხედველობის ანგარიშების მიხედვით, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ უმეტესობა კომპანიებისა აქტიურად მიმართავს გადაზღვევას, თუმცა გადაზღვევა ხორციელდება არა ყველა სახის დაზღვევაში. მაგალითად საპენსიო და სარკინიგზო-სატრანსპორტო სახის დაზღვევაში გადაზღვევის წილი ნულის ტოლია.

გადაზღვევის აუცილებლობა განპირობებულია საბაზრო ეკონომიკისათვის დამახასიათებელი ფინანსური რისკის მაღალი ხარისხით, რაც პირდაპირ დამოკიდებულია არამარტო სტიქიურ მოვლენებზე, არამედ ეკონომიკურ კრიზისზე, ინფლაციაზე, პოლიტიკურ მდგომარეობასა და სხვა სოციალურ-ეკონომიკურ ანომალიებზე. მზღვეველი უფლებამოსილია, დამზღვევის მიმართ თავისი ვალდებულებების მთლიანი ან ნაწილობრივი განხორციელებისათვის უზრუნველყოს რისკის დაფარვა სხვა მზღვევლთან (გადამზღვეველთან) გადაზღვევის მეშვეობით.

ლიტერატურა

1. საქართველოს კანონი „დაზღვევის შესახებ“, თბილისი, 1997;
2. საქართველოს დაზღვევის სახელმწიფო ზედამხედველობის სამსახური, სადაზღვევო ბაზრის სტატისტიკური მაჩვენებლები 2016-2018 წლები;
3. საქართველოს დაზღვევის სახელმწიფო ზედამხედველობის სამსახური, სადაზღვევო ბაზრის ფინანსური მაჩვენებლები 2016-2018 წლები;
4. შათირიშვილი ჯ., კაკაშვილი ნ. სადაზღვევო საქმე. თბ, 2012
5. Internal Models: a reinsurance perspective, RAB, 2018.
6. Скамай Л.Г. Страховое дело. М., 2016;
7. http://insurance.gov.ge/getattachment/Statistics/Aldagi_2017_Geo.pdf.aspx;
8. http://www.geostat.ge/?action=page&p_id=118&lang=geo;
9. <https://www.captive.com/news/2018/07/17/swiss-re-sigma-global-insurance-premiums-rise-2017>.

IMPROVEMENT OF FINANCIAL SETTLEMENT RULES IN REINSURANCE

Kakashvili Nato

Assistant Professor PhD

of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Barbakadze Khatuna

Associate Professor PhD

of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Summary

Economically substantiated insurance rates, insurance reserves, reinsurance, own funds and a reinsurance system ensure the financial sustainability of the insurance company. With the development of the insurance market in Georgia, the reinsurance practice is developing. It is noteworthy that large insurance companies in Georgia prefer to cooperate with well-known foreign reinsurers, which, in their opinion, simplifies reinsurance risk management.

The need for reinsurance is driven by the high degree of financial risk inherent in a market economy, which is directly dependent not only on natural disasters but also on the economic crisis, inflation, political situation and other socio-economic anomalies.

The insurer shall be entitled to cover the risk through reinsurance to another insurer (reinsurer) for the whole or partial fulfillment of its obligations to the insurer.

Keywords: *reinsurance commission, Original, broker, Insurance, Fixed interest, Floating scales, Step ladder, Tantima, Premium Depot.*